



Euroopan unioni
Euroopan aluekehitysrahasto

EAKR – toimenpideohjelmien ja kansallisen rakennerahastostrategian 2007-2013 arviointi

Syksyn 2010 suuraluekohtaisten keskustelutilaisuuksien yhteenveto seurantakomiteoille

16.11.2010

Gaia Consulting Oy
Net Effect Oy
Aalto yliopisto – HSE Pienyrityskeskus

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

Keskustelutilaisuuksien raportoinnin rakenne

- Kalvoesitys seurantakomiteoille (tämä esitys)
 - Keskustelutilaisuuksien toteutus
 - Keskustelutilaisuuksissa yhteisesti esiin nousseet kaikkia teemoja koskevat havainnot
 - Teemakohtainen yhteenveto tilaisuuksien tuloksista
- Erilliset teemakohtaiset muistiot (word) sisältäen suuraluekohtaiset keskustelut
 - Teema 1. Yritystoiminnan edistäminen - Aalto yliopisto – HSE pienyrityskeskus
 - Teema 2. Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen - Gaia Consulting Oy
 - Teema 3. Alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön parantaminen – Net Effect Oy
 - Teema 4. Ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys - Gaia Consulting Oy
- Kunkin tilaisuuden esityskalvot (sisältäen samanlaisia osioita esimerkiksi teemoja läpileikkaavista havainnoista)



Keskustelutilaisuuksien toteutus

- Keskustelutilaisuudet suunniteltiin ja toteutettiin arvioijien yhteistyönä.
 - Jokaisessa tilaisuudessa on ollut paikalla vähintään 4 arvioitsijoiden edustajaa
- Keskustelutilaisuudet toteutettiin saman ohjelman mukaisesti kullakin suuralueella
 - Etelä-Suomi , Helsinki 28.9.2010
 - Pohjois-Suomi , Oulu 13.10.2010
 - Itä-Suomi , Kuopio 15.10.2010
 - Länsi-Suomi, Tampere 28.10.2010
- Yhteensä tilaisuuksiin on osallistunut noin 150 henkilöä, pääasiassa rahoittajien ja hallinnon edustajia
 - I-S: Maakuntaliittojen ja ELY-keskusten ohjelmatyössä mukana olevia virkamiehiä, MYR:in jäseniä Etelä- ja Pohjois-Savosta, Finnveran edustaja, TEM, komission edustaja
 - E-S: MYR sihteeristöjen jäseniä, MYR:ien puheenjohtajistojen jäseniä, TEM
 - L-S: L-S EAKR seurantakomitean sihteeristön jäseniä, Maakuntaliittojen ja ELY-keskusten ohjelmatyössä mukana olevia virkamiehiä, TEM
 - P-S: Maakuntien ohjelmatyössä mukana olevia keskeisiä viranomaisia (ELY, liitto) sekä MYR, MYRS ja niiden jaostojen jäseniä. TEM, YM, komissio

Vipuvoimaa

EU:lta
2007–2013



Keskustelutilaisuuksien tavoitteet

- Esitellä EAKR-ohjelma-arvioinnin tuloksia ja peilata niitä kunkin suuralueen näkemyksiin ja kokemuksiin
- Työstää arvioinnin tähänastisten havaintojen pohjalta aluelähtöisiä näkemyksiä ja konkreettisia ehdotuksia, joilla voitaisiin vastata nykyisen ohjelmakauden aikana tunnistettuihin haasteisiin ja pullonkauloihin seuraavaan ohjelmakauteen valmistauduttaessa
- Vaihtaa kokemuksia ja tietoa siitä, millaiset toimintamallit ja ratkaisut toimivat ohjelma- ja hanketyössä ja miten niitä voisi levittää laajempaankin käyttöön

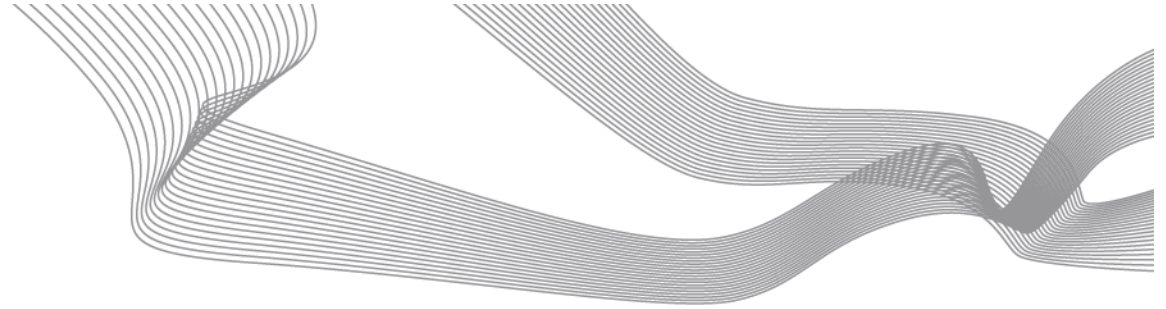
Keskustelutilaisuuksien huomiot arvioinnin alustavista tuloksista

- Yleisesti keskustelutilaisuuksissa pidettiin arvioinnin alustavia tuloksia ja havaintoja oikeansuuntaisena
- Keskusteluissa ei nostettu esiin selkeitä ristiriitaisuuksia tai havaintoja, joista ollaan eri mieltä
- Eri suuralueiden näkemykset ja mielipiteet keskeisistä haasteista ja tärkeistä asioista olivat hyvin samansuuntaiset ja merkittäviä suuralueiden välisiä eroja tärkeimmiksi koetuista asioista ei ollut.



Teemoja läpileikkaavista asioista korostettiin muutamaa näkökulmaa kaikissa tilaisuuksissa

- **“Smart Specialization”** -teema tulee korostumaan ohjelmakauden edetessä ja seuraavalle ohjelmakaudelle valmistautuessa. Strategisten alueellisten valintojen merkitys ja niiden mukainen toiminta tulee korostumaan.
- **Rahoittajilta vaaditaan enemmän strategista näkemystä** ja aktiivisuutta sekä tätä tukevaa osaamista (hankkeiden vertaisarviointikäytännöt, sparraus, hankkeiden käynnistämisen motiivien kirkastaminen...)
- **Tarvitaan riskinottoa ja kunnianhimoa** yhdistettynä käytännönläheiseen toimintaan. Tarvitaan mittareita riskinottoon ja proaktiivista hankekehitystä. Riskinotto on helposti ristiriidassa tuotosten pysyvyyden ja tuotosvaatimusten kanssa.



TEEMA 1. YRITYSTOIMINNAN EDISTÄMINEN

AALTO YLIOPISTO – HSE PIENYRITYSKESKUS

**SUURALUEKOHTAISTEN TILAISUUKSIEN
YHTEISET KESKEISET HAVAINNOT**

Teeman 1 yhteiset havainnot

- **Toimintalinjan 1. ohjelmakohtaisia tavoitteita pidetään edelleen kaikilla alueilla relevantteina, osuvina ja toinen toisiaan tukevin.**
 - Myös yritysten kehittämisen keinovalikoima koostuu alueilla toisiaan tukevien toimenpiteiden kokonaisuudesta, jossa rakennerahastotoimilla on tärkeä rooli.
 - Panostusten kohdistamisen tarve vaihtelee maakunnittain, joten mitään temaattista yhteenvetoa niistä ei voi tehdä.
- **Vaikeimpana haasteena nähdään yritysten kansainvälistymisen edistäminen. Haasteena on pystytäänkö julkisilla palveluilla auttamaan yrityksiä, erityisesti löytämään uusia markkinoita.**
 - Kasvuyritysten tukeminen edellyttää osaavaa kasvua ja kansainvälistymistä tukevaa palvelu- ja rahoitusjärjestelmää. Yrityspalveluyritykset ovat pääsääntöisesti keskittyneet suurimpiin keskuksiin ja uhkana on, että suurten keskusten ulkopuolella sijaitsevat yritykset etäännyvät näistä palveluista.
 - Toisaalta julkisilla palveluilla, yritysten kasvua ja kansainvälistymistä pystytään tukemaan vain rajallisesti, koska ne riippuvat yritysten omista päätöksistä ja toiminnasta.
 - Mikro- ja pk-yritysten osalta kansainvälistymisen haasteet koetaan erityisen hankaliksi. Keskeistä olisi niiden mukaansaanti suuryritysten toimitusketjuihin ja muihin verkostoihin.

Teeman 1 yhteiset havainnot

- **Innovaatorahoitus on keskittymässä huippuosaamisen keskittymiin – tämä korostaa rakennerahastojen roolia ja merkitystä erityisesti käytännönläheisten innovaatioiden kehittämisessä alueilla.**
 - Yritysten kehittämisavustusten arvioidut vuotovaikutukset ovat suuria, erityisesti silloin kun huomioidaan myös ne investoinnit ja kehittämistoimenpiteet, jotka olisivat toteutuneet ilman EAKR-tukea joko myöhemmin tai suppeampina.
 - ELY-keskusten kehittämisavustuksesta verraten pieni osa käytetään yrityksissä tutkimukseen ja tuotekehitykseen tai tuotantomenetelmien kehittämiseen.
 - Rakennerahastotukea nähtiin tarkoituksenmukaisena pyrkiä suuntaamaan nykyistä riskipitoisemmin yritysten t&k&i-toimintaan.
- **Pääoman puute on yksi yritysten kasvun este.**
 - Jatkossa tarvitaan entistä monipuolisempia rahoitusinstrumentteja. Esim. alueellisen pääomasijoitus-rahastomallin tulisi olla sellainen, että aluekehitysrahoilla saadaan muiden pääomasijoitusvarojen kanssa tuotettua kumulatiivasti lisäarvoa.
- **Rakennerahastotoiminnasta pitäisi saada enemmän synergiaa ja lisäarvoa.**
 - Kansallinen yrityspalvelujärjestelmä, ml. EAKR-toiminta, on osin sekava ja päällekkäinen. Epäselvää on, palveleeko se parhaalla tavalla asiakkaita
 - Keinona nähtiin rahoittajayhteistyön laajentaminen siten, että rahoituksesta saadaan enemmän lisäarvoa myös kansalliseen toimintaan (palvelujen kokonaistarjonta yrityksille).



Etelä-Suomen keskustelutilaisuus

- Etelä-Suomessa rahoituksen arvioitu vuotovaikutus on muita alueita suurempi. Haasteena on se, miten EAKR-rahoitusta olisi lisäarvon näkökulmasta tarkoituksenmukaista kohdentaa jatkossa - tulisiko sillä tukea ensisijaisesti kehittämistoimintaa vai investointeja.
- Keskeisenä yritystoiminnan kehittämisen haasteena pidetään yritysten kansainvälistymisen edistämistä; tehokkaan kansainvälistymisen edellyttämää yritysten verkostoitumista on hankalaa tukea EAKR-rahoituksella. Tähän liittyvä haaste ovat EU:n ja Suomen säädökset, jotka hankaloittavat yritysten kv-verkostoitumista.
- Yritystoiminnan tukemisen ja kehittämisen näkökulmasta Etelä-Suomen alue on heterogeeninen, koska elinkeinorakenne vaihtelee maakunnittain alueen sisällä. Toimintalinjan tavoitteet jakautuvat arvioidun tärkeyden perusteella kahteen pääryhmään, joista vähemmän tärkeiksi arvioidut tavoitteet saavutetaan tärkeimpien tavoitteiden toteutuessa tai muiden resurssien kuten ESR:n kautta.
- Kehittämisehdotuksina esitetään mm. yrityshankkeiden kytkemistä nykyistä laajempaan kehittämiseen, kattavaa hanketta edistämään yritysten kansainvälistymistä ja kokonaisvaltaisia kehittämissuunnitelmia yhdistämään integroidusti eri teemoja, toimijoita ja rahoittajia.



Itä-Suomen keskustelutilaisuus

- Itä-Suomessa TI 1:n kehittämisavustukset kohdistuvat selvästi muita suuralueita enemmän suoriin investointeihin ja vähemmän tutkimukseen ja tuotekehitykseen.
- Normaalitoiminnan tukemisen sijaan Itä-Suomeen kaivataan riskipitoisempia hankkeita. Haasteena on erityisesti se, millä rahoituksella ja miten onnistuneesti alueella jatkossa tuetaan mm. käytännönläheisten innovaatioiden kehittämistä.
- Toimintalinjan 1. tavoitteita pidetään edelleen osuvina ja relevantteina. Panostuksia nähtiin tarvittavan jatkossakin kaikille tavoitealueille, etenkin elinkeinopohjan vahvistamiseen ja monipuolistamiseen sekä innovaatiotoiminnan lisäämiseen ja markkinalähtöisten tuotteiden ja palvelujen kehittämiseen
- Yritysten toiminnan turvaamista edistävät toimet koetaan Itä-Suomessa tärkeäksi. Kehittämis ehdotuksissa korostuvat mm. asiakaslähtöiset integroidut yrityspalvelut, rakennerahastosäännösten joustavoittaminen, käytännönläheisten innovaatioiden ja tuotekehityksen rahoitus sekä rahoitusinstrumenttien (ml. pääomarahoitus) monipuolistaminen

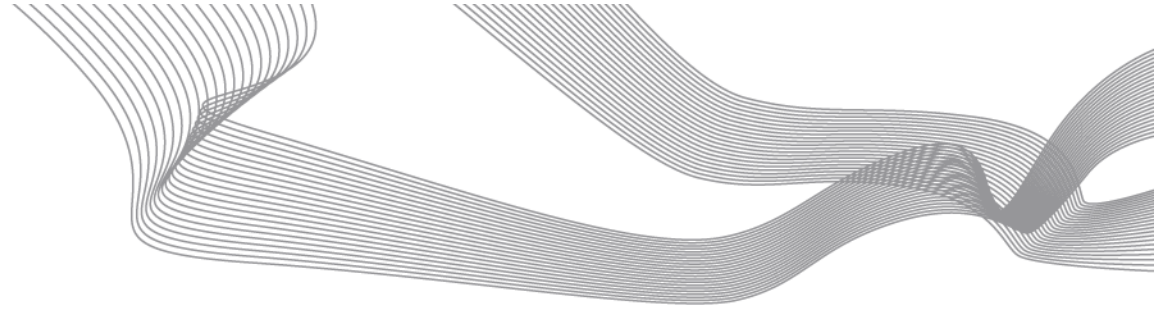
Pohjois-Suomen keskustelutilaisuus

- Pohjois-Suomessa EAKR toiminnassa korostuvat muita alueita vahvemmin kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvät tekijät. Odotuksia kohdistuu alueellisiin pääomasijoitusrahastoihin. Toisaalta kasvuun ja kansainvälistymiseen liittyvät haasteet ja mahdollisuuden ovat hyvin eri tyyppisiä esimerkiksi Oulun seudulla ja Lapissa.
- Yrityspalveluiden taso ja laatu nähdään yritysten synnyn ja kasvun turvaamisen kannalta tärkeäksi. Uhkana on, että suurten keskusten ulkopuolella sijaitsevat yritykset etääntyvät näistä palveluista.
- Kansainvälistymisen ja kasvun haasteena on pystytäänkö julkisilla palveluilla auttamaan yrityksiä, erityisesti löytämään markkinoita. Oleellista olisi saada mikro- ja pk-yritykset mukaan suuryritysten toimitusketjuihin ja muihin verkostoihin.
- Haasteena on myös se millä rahoituksella ja miten onnistuneesti jatkossa alueella tuetaan mm. käytännönläheisten innovaatioiden kehittämistä. Normaalitoiminnan sijaan tarvittaisiin riskipitoisempia hankkeita.
- Toimintalinjan 1. tavoitteita pidetään edelleen osuvina ja toisiaan tukevin. Panostuksia nähtiin tarvittavan jatkossakin kaikille tavoitealueille, erityisesti kasvuhakuisten yritysten kasvun vauhdittamiseen, yritysten kansainvälistymisen tukemiseen, yritysten rahoitusjärjestelmien monipuolistamiseen, yritysten tutkimus- ja kehittämistoimien lisäämiseen sekä sukupolvenvaihdoksien edistämiseen.



Länsi-Suomen keskustelutilaisuus

- Länsi-Suomessa tukea on käytetty suhteellisesti muita suuralueita vähemmän suoriin investointeihin ja enemmän Länsi-Suomen ohjelman painotusten mukaisesti yritysten käynnistämiseen sekä t&k&i -toimintaan.
- Vaikka yritystukien vuotovaikutuksia pidetäänkin suurina, niin toisaalta niiden nähdään olevan osa yritystukijärjestelmää. Tuki aikaistaa yritysten investointeja, parantaa niiden tehokkuutta jne. eli vuodosta huolimatta sen vaikutukset ovat positiivisia.
- Länsi-Suomen maakuntien elinkeinorakenne ja taloudellinen aktiivisuus poikkeavat selvästi toisistaan. Kokonaisuutena Länsi-Suomi on kuin Suomi pienoiskoossa. Tämän vuoksi suuralueen tasolla kehittämishaasteina ja –tarpeina esiin nousseet asiat ovat hyvin yleisluonteisia ja vastaavat pitkälti kansallisia yritystoiminnan haasteita.
- Panostuksia haluttaisiin jatkossa erityisesti kasvuyrittäjyyteen, kasvavien ja kansainvälistyvien yritysten tuottavuuteen sekä klusteroituneen teollisuuden uusiutumiseen. Lisäksi nähtiin, että alueella on onnistuneesti vahvistettu energia-alan osaamista, jonka pitäisi jatkossa konkretisoitua yrittäjyydeksi.



TEEMA 2: Innovaatiotoiminnan ja verkostoitumisen edistäminen ja osaamisrakenteiden vahvistaminen

SUURALUEKOHTAISTEN TILAISUUKSIEN YHTEISET
KESKEISET HAVAINNOT

Gaia Consulting Oy



Teeman 2 käsittelyä koskevat yleiset havainnot keskustelutilaisuuksista

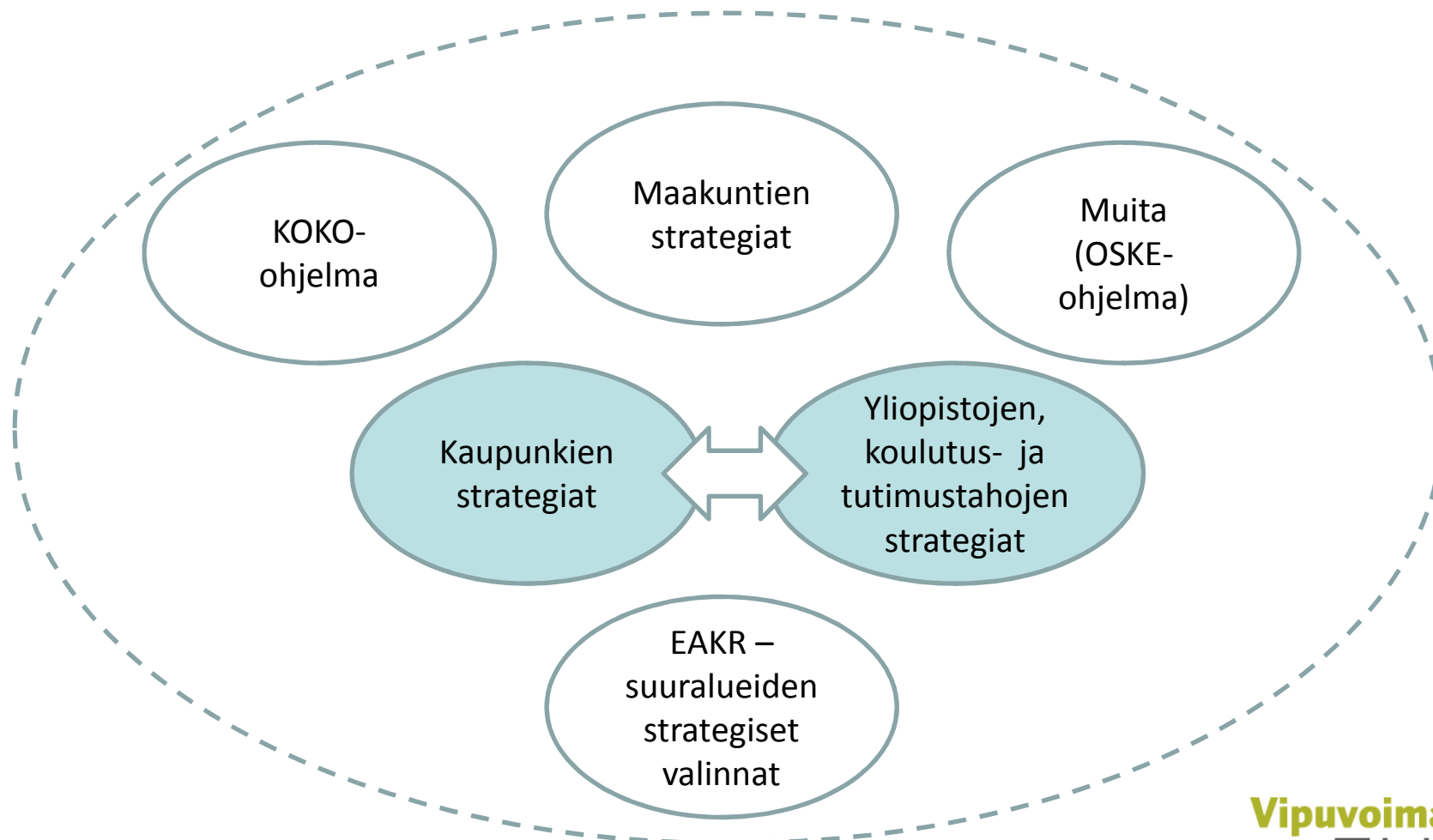
- Teema 2 on tavoitteiltaan hyvin yleispätevä ja myös alustavat arvioinnin havainnot eivät nostaneet esiin merkittäviä suuralueiden välisiä eroja.
- Keskustelutilaisuuksissa ei noussut esiin merkittäviä suuralueiden välisiä eroja, mutta sitäkin useampia yhteisiä haasteita ja huolia:
 - Ohjelman strateginen ohjaus
 - Seuranta ja strategista ohjausta tukevat indikaattorit
 - Klustereita vahvistavat hankekokonaisuudet
 - Kasvuyritystoiminta ja tutkimustulosten kaupallistaminen

Alustavista Teeman 2 arvioinnin havainnoista mielenkiintoisina esiin nostettuja teemoja *)

	E-S	L-S	P-S	I-S
Teema 2 seurantaindikaattorit	X	X	X	X
Verkostoitumisen täsmentäminen	X	X	X	X
Kasvuyritystoiminta ja yrittäjyys, tutkimustulosten kaupallistaminen	X	X		
Riskin ottaminen ja kunnianhimo			X	X
Hankekokonaisuudet (synergia, teemat, ylimatekunnallisuus)		X	X	X
Hankkeiden tuloksellisuus			X	X
Yliopistojen rooli		X	X	
Toiminnan vakiinnuttaminen			X	X
Osaamisrakenteiden vahvistaminen	X	X	X	

*) Huomattava, että osallistajat eivät välttämättä edusta suuralueita ja eri tahoja kattavasti. Lisäksi keskusteluissa ei tehty kattavaa eri teemojen priorisointia.

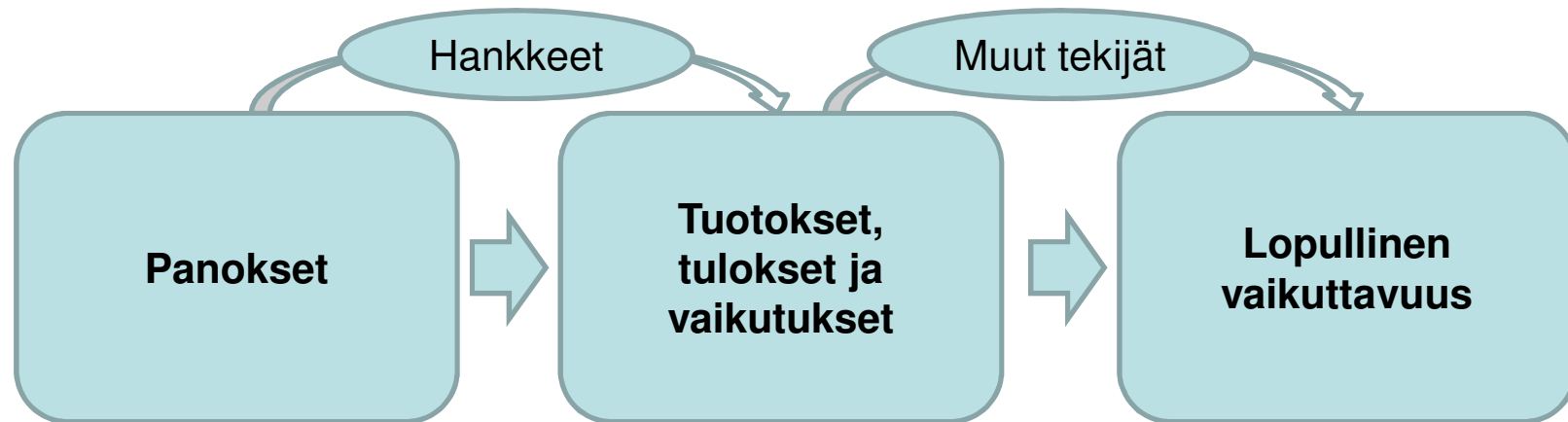
EAKR-ohjelman käytännön toiminnan strateginen aseointi on monen tahon leikkauspisteessä



EAKR-ohjelman rooli ja kehittämissuositukset strategisessa työssä

- EAKR-ohjelma ei vastaa strategisista valinnoista, mutta sillä on oma roolinsa eri tahojen valintojen tukena ja koordinoijana.
 - Yritystoiminnan kannalta olennainen strateginen työ tapahtuu usein kaupunki/seutukuntatasolla.
 - Ohjelmissa on koettu positiiviseksi kaupunki/seutukuntatason strategiahankkeiden tukeminen. Strategiatyö parantaa hankekokonaisuuksien hallintaa.
 - Tarve pidemmän aikavälin suunnittelulle rahoittajien ja innovaatiotoiminnan kehittäjien välille
- => Ohjelmissa on hyvä myös jatkossa tukea kaupunki/seututason strategiatyötä laajempien kokonaisuuksien synergian vahvistamiseksi, mutta samalla on varmistettava linjausten yhdenmukaisuus ohjelmien tavoitteiden kanssa.**
- => Selvitettävä mahdollisuus ja toimintatapa tehdä pitkän aikavälin integroituja kehittämissuunnitelmasopimuksia.**
- Strategista ohjausta tukevat riskin otto, kunnianhimo ja hankekokonaisuuksien temaattinen tukeminen (myöhemmillä kalvoilla näihin liittyviä tarkempia suosituksia)

Indikaattoreista puuttuvat strategisen ohjauksen tarpeisiin vastaavat vaikuttavuusindikaattorit



- TL2 kohdistuminen (€)
- Rahoituksen kohdentuminen menoluokittain (€)
- Kohdentuminen erityisteemoihin (€) (Esim. Etelä-Suomi, Länsi-Suomi)

- **Julkisen tutkimuksen hankkeisiin osallistuvien yritysten lukumäärä**

- Uusia työpaikkoja
- Uusia yrityksiä
- T&k-työpaikkoja
- T&k-toiminnan määrä (€)

Tuotosindikaattorien kehittäminen

- Yleisesti toiveena on haastavien termien yhteiset määrittelyt – arviointi voi tuottaa ehdotuksia, mutta tärkeämpää olisi rahoittajatahojen keskinäinen työ määritelmistä sopimiseksi.
- Keskustelutilaisuuksissa ei juurikaan nostettu esiin täsmällisiä ehdotuksia indikaattoreiksi ja indikaattoriehdotusten kanssa jatketaan työtä osana arviointia
- Välttämättä ei tarvita uusia kaikille ohjelmille yhteisiä indikaattoreita, mutta kukin ohjelma kaipaa oman strategiansa seurannan tueksi parempia mittareita

Tuotosindikaattorien kehittämissuuntia

- Hankkeisiin osallistuvien yritysten määrät on hyvä indikaattori, mutta tarkennettava
 - osallistumisen laatua (montako yritystä kussakin hankkeessa ja missä roolissa)
 - osallistuvien yritysten ominaisuuksia (pk-yritysten määrä, toimiala, kehitysyhtiöiden erottaminen omaksi luokakseen).
 - poistettava päällekkäisyydet (sama yritys on nyt monessa hankkeessa mukana, erityisesti kehitysyhtiöt ja muut kehittämisorganisaatiot).
- Hankkeiden riskitasolle ja kunnianhimoisuuden asteelle saatava indikaattori (väistämättä subjektiiviset mittarit) ja asetettava tavoitetaso (korkean riskitason hankkeiden osuus). Voidaan hyödyntää jo nyt tehtävää hankkeiden riskiluokittelua, mutta määritelmää tarkennettava.
- Hankkeiden kansainvälisen toiminnan seuranta (mahdollisia mittareita useita, kansainvälisen toiminnan laatu huomioitava)
- Hankkeiden kohdentuminen klusterien kehittämiseen huomioiden liiketoiminnan arvoketjut (esim. kohdentuminen perustutkimukseen, soveltavaan tutkimukseen, kilpailua edeltävään kehittämistoimintaan, liiketoiminnallisen osaamisen kehittämiseen)
- Innovaatioiden syntyminen ja kaupallistaminen (hankkeiden osuus, joiden odotettu tuotos on uusi innovaatio, tuotoksensa syntyvät patenttihakemukset, patentit, palveluinnovaatiot, uudet toimintamallit)
- Yleistä innovaatioilmapiiriä kuvaavat barometrit

Klustereiden vahvistaminen vaatii hankekokonaisuuksien hahmottamista



Klustereita vahvistavien hankekokonaisuuksien hahmottamista ei ole tehty riittävästi

- Hankerahoittajien tulisi tehdä tiiviimpää yhteistyötä kokonaisuuksien hahmottamiseksi ja päällekkäisyyksien välttämiseksi
 - Teemakoordinaattori- ja teemaryhmäkäytännöt (esim. Itä-Suomessa) vaikuttavat hyviltä toimintatavoilta, mutta ne tulisi laajentaa suuraluekohtaisiksi toimintatavoiksi yli maakuntarajojen
 - Ylimaakunnallisia hankkeita tulee jatkaa ja käytännön esteitä poistaa. Etelä-Suomen TL5 hankkeiden käynnistysprosessi on ollut hyvä esimerkki ylimaakunnallisten hankkeiden valmistelusta ja toteuttamisesta.
 - Teemakohtaisten vastuutahojen (esimerkiksi eri rahoittajat Länsi-Suomessa) toimintatapojen hyviä käytäntöjä tulisi aktiivisemmin jakaa.
- Suuralueittain tulee kehittää klusterikohtaista seurantaa (vrt. kalvo indikaattoreista)
 - Teemakohtaisen panostusten lisäksi analysoitava hankkeiden sisällöllisiä painotuksia ja yli toimintalinjojen, jotta on parempi kuva odotettavissa olevista tuotoksista
 - Alueilla on suunnitteilla ja käynnistysvaiheessa erillisselvityksiä lisätiedon tuottamiseksi, tämä on hyvä suunta syvällisemmän klusterikohtaisen tiedon tuottamiseksi



Hankevalmisteluvaihe on erittäin tärkeä klustereita tukevien hankekokonaisuuksien luomiseksi

- Yksittäiset hankkeet tarvitsevat tukea valmisteluvaiheessa ja lisäksi voidaan varmentaa hankkeiden rooli osana laajempaa kokonaisuutta.
- Rahoittajien sparrauskäytäntöjä tulisi vaihtaa ja jakaa tietoa siitä miten eri alueilla tuetaan yksittäisten hankkeiden valmistelua tehokkaasti ja vaikuttavasti
- Tulisi sopia yhteisistä EAKR-ohjelman sparrauskäytännöistä – Mitä on sallittua ja toivottua tehdä? (läpinäkyvyys ja tasapuolisuus huomioitava)
- Rahoittajien oma asiantuntemus ei riitä kaikkeen ja käytännössä luotettava hakijaan
 - Kansallisten asiantuntijoiden käyttäminen hankkeiden arvioinnin tukena (esimerkiksi Tekesin asiantuntijoiden hyödyntäminen)
 - Merkittävien ja isojen hankkeiden arviointi arviointipaneelina, johon kutsutaan ulkopuolisia tahoja mukaan (suuralueiden välinen yhteistyö?)
- Hankkeilta tulee ja voi vaatia osoitusta ja näkemystä niiden roolista osana suuralueiden strategisia valintoja (erityisesti tutkimushankkeet)



Klustereiden uudistumisedellytysten vahvistaminen vaatii kunnianhimoa ja riskinottoa

- Hankkeiden vaikuttavuuden vahvistamiseksi tulisi osassa hankkeita ottaa isompaa riskiä ja kasvattaa kunnianhimoa
 - Iso riski tarkoittaa myös isompia hankkeita
 - Olisiko mahdollista antaa isompi rahoitusosuus suuremman riskitason kunnianhimoisille hankkeille?
- Hankkeiden riskitasoa seurattava ja tietoisesti käynnistettävä myös hankkeita, joiden onnistuminen epävarmempaa
 - Korkean haastavuustason hankkeiden määrälle tulisi asettaa tavoitetasot
- Hyvien ideoiden pitäisi olla teknisiä vaatimuksia tärkeämpää – miten huomioidaan ideoiden innovatiivisuus hankevalinnoissa?
 - Arviointipaneelikäytännöt innovatiivisten hankkeiden käynnistämiseksi? Teemahakujen “hylättyjen ideoiden” uudelleenhyödyntäminen?



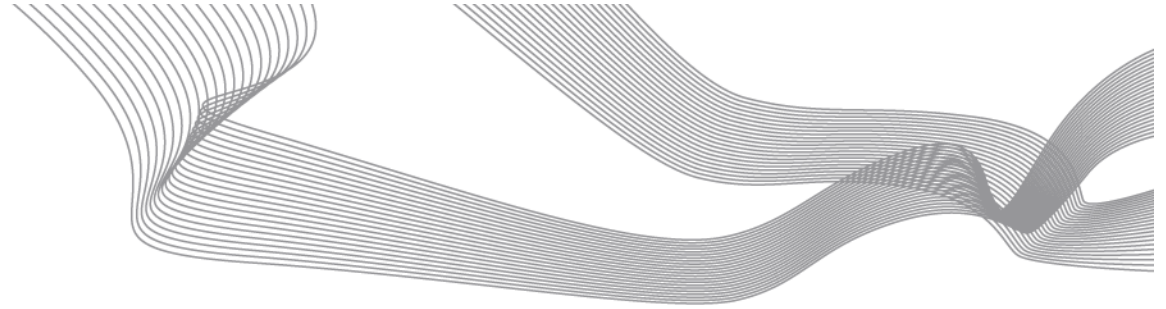
Pitkän tähtäimen toiminnan vakiinnuttaminen on haaste

- Erityisesti Teeman 2 kohdalla “hankeammattilaiset” toteuttavat kehittämishankkeita toisensa perään ilman aitoa halua toiminnan vakiinnuttamiseen
- Hankkeilta vaadittava pitkän aikajänteen kehittämissuunnitelmia
- Kehittämisenorganisaatioiden (kehitysyhtiöt, elinkeinoyhtiöt, teknologiakeskukset, yrityshaautomot) rooli usein kriittinen ja osin haastava
 - Kehittämisen sijaan EAKR rahoitus ohjautuu kehittämisorganisaatioiden perustoiminnan rahoittamiseen
 - Seurantaan (EURA 2007) tulisi sisällyttää kehittämisorganisaatiot erillisenä toimijana, nyt mukana muiden yritysten joukossa (väärin esimerkiksi johtopäätöksiä yritysten osallistumisesta hankkeisiin)

Kasvuyritystoiminta ja tutkimuksen kaupallistaminen koetaan ongelmallisiksi



- Tutkimustahojen halu kaupallistamisen pohdintaan ja toimintamallien käytäntöön viemiseen heikko – Onko rahaa liian helposti saatavilla toiminnan kehittämiseen?
- Rahoittajien asiantuntemus ja resurssit eivät useinkaan riittäviä kaupallisen hyödyntämisen suunnitelmien arvioimiseksi – tarvitaan myös muuta asiantuntijatukea
- Kehittämissuosituksia:
 - Tutkimushankkeiden rahoituksen edellytyksenä oltava, että jollakin tiimissä konkreettista kokemusta liiketoiminnasta ja kaupallistamisesta
 - Tutkimushankkeiden rahoituksen edellytyksenä vaatimus näkemyksestä siitä miten hanke tukee (pitkällä aikajänteellä) liiketoiminnan kehittämistä



TEEMA 3. ALUEIDEN SAAVUTETTAVUUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN PARANTAMINEN

SUURALUEKOHTAISTEN TILAISUUKSIEN YHTEISET KESKEISET HAVAINNOT



Strateginen osuvuus ja lisäarvo

- Toimintalinjan 3 aluekehityksellisen merkityksen ja vaikuttavuuden suhteen on yhteneväisyyksiä, mutta myös selviä eroavaisuuksia
 - Kaikilla alueilla ollaan pääosin yksimielisiä, että toimintalinja on strategisilta painopisteiltään pirstaleinen
 - Sen sijaan alueellisia eroja esiintyy sen suhteen, onko tämä aluekehityksen kannalta hyvä vai huono asia
 - Kriittisimmin toimintalinjalla rahoitettavan hanketoiminnan vaikuttavuuteen suhtaudutaan Etelä-Suomessa
 - toimintalinjan strategiset tavoitteet mielletään sekavaksi ja vaikuttavuus näyttyy pirstaleisena
 - Erityisesti haasteellisimmilla alueilla Itä- ja Pohjois-Suomessa, toimintalinjalta rahoitettava hanketoiminta nähdään päin vastoin hyödyllisenä, ”vaikuttavin toimintalinja”
- Rahoitettava toiminta nähdään ensisijaisen tärkeänä kehittämistoiminnan moninaisen luonteen ja alueellisen erilaisuuden vuoksi
 - Länsi-Suomen osalta toimintalinjan 3 hyödyt näyttävät erityisesti pullonkaulojen ratkaisemisessa ja kehittämistoiminnan mahdollistamissa kokeiluissa ja riskin otossa
 - Itä- ja Pohjois-Suomessa suurin vaikutus aluekehitykselle tulee elinkeinoelämän kasvun edellyttämien peruselementtien, kuten liikenne- ja ympäristöinfrastruktuuri-investointien mahdollistumisen kautta
 - Tärkeää on myös se, että toimintalinjan 3 strateginen laaja-alaisuus mahdollistaa kehittämistoiminnan räätälöimisen paremmin maakuntien omien strategisten kärkien mukaisesti.



Hankkeiden moninaisuuden tuomat mahdollisuudet alueiden näkökulmasta

- Hankeselektion moninaisuus on alueiden saavutettavuuden ja toimintaympäristön kehittämiseksi pikemminkin hyöty kuin haitta
 - Bottom-up-räätälöinti maakunnallisiin tavoitteisiin mahdollista
- Vaikka hankkeiden ominaisuudet vaihtelevat toimintalinjan sisäisesti (rahoituksen määrän, teeman ja toteuttajatahon mukaan) nähdään monentyyppiselle kehittämistoiminnalle kuitenkin oma paikkansa
 - Esim. pienten hankkeiden hyödyt (esimerkiksi kulttuurihankkeissa) nähdään paikallisessa kehittämisessä
 - Pienet hankkeet nähdään hyvinä myös siksi, että toiminta ulottuu viranomaistahojen ja muiden ammattimaisten hanketoimijoiden lisäksi myös lähemmäs kansalaisia



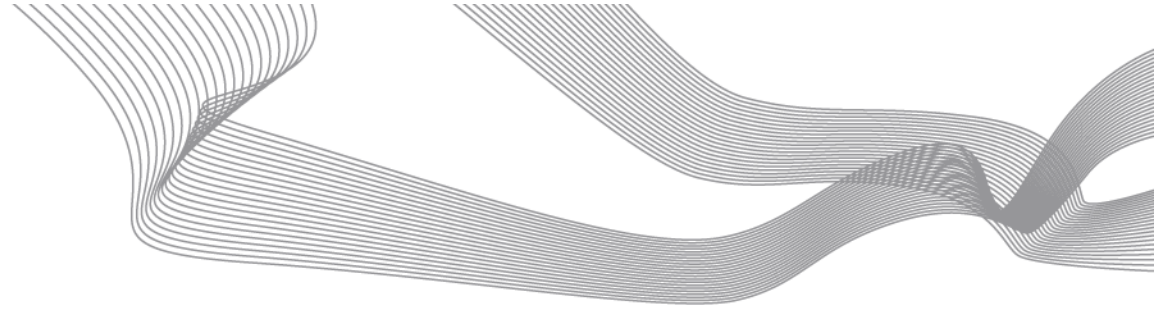
Infra-, ympäristö- ja matkailuhankkeet suurimpina kokonaisuuksina

- Infrassa ja ympäristöhankkeissa sekä matkailun kehittämisessä esiintyy paljon päällekkäisyyttä – mikä on menoluokkana lopulta ”yläluokka”?
- Infrarahoitus herätti keskustelua etenkin Pohjois- ja Itä-Suomen alueella, joilla on Etelä- ja Länsi-Suomeen verrattuna huomattavasti heikompi saavutettavuus
 - Infran kehittämisen rahoittamista on sekä ohjelmien suunnitteluvaiheessa että ohjelmakauden edetessä kritisoitu hyvin voimakkaasti
 - Toisaalta on suhteutettava tämä panostus siihen, miten paljon heikommassa asemassa nämä alueet ovat, erityisesti suhteessa Etelä- Suomeen
 - Yritysten vetäytyessä pois hankkeista, on infrarahoitusta voitu erityisesti suunnata investointeihin, joihin kunnilla ei olisi ollut taantumaan aikana varaa
 - Seuranta-aineiston valossa näyttää siltä, että hankkeissa on tehty paljon sellaista kehittämistyötä, joka kuuluisi ensisijaisesti kunnan tai valtion vastuulle
 - Toisaalta ilman EAKR-rahoitusta olisi kehittämistyö hiipunut taantuman aikana entisestään
- Infrahankkeiden vaikuttavuus on kaikkein pysyvintä ja yksiselitteisintä
- Matkailun osuus toimintalinjan 3 rahoituksesta pidetään alueiden toimijoiden keskuudessa yllättävänkin suurena
 - Tosin matkailuhankkeiden osalta korostui se, että niissä paljon esimerkiksi liikenne- ja ympäristöinfrastruktuuriin liittyvää kehittämistyötä
 - Hankkeet olisi luokiteltavissa myös muiden menoluokkien alle
 - Kokonaisvaikuttavuuden ja elinkeinoelämälinkityksen kannalta merkittävimpinä matkailuhankkeita pidetään aluekehityksen kannalta Pohjois-Suomessa



Palveluinnovaatiohankkeet

- Uusien palvelumallien kehittäminen ei ole lähtenyt käyntiin toivotulla tavalla millään suuralueella
- Edellytyksenä ollut monitoimijainen yhteistyö ei ole toiminut
 - Monitoimijaisuus edellytys myös sosiaali- ja terveysministeriön rahoittamissa Kaste-hankkeissa (kaupungit vetureina)
 - Haasteena myös haja-asutuskunnissa tehtävässä kehittämistyössä se, että public-private-partnership mallin tukemiseksi ei tarvittavia toimijoita yksityiseltä puolelta
 - Ongelmalliseksi nähdään myös kuntakentässä tapahtuvat muut meneillään olevat uudistukset (PARAS)



Teema 4. Ympäristövaikutukset ja kestävä kehitys

SUURALUEKOHTAISTEN TILAISUUKSIEN YHTEISET KESKEISET HAVAINNOT

Gaia Consulting Oy



Keskeiset havainnot keskustelutilaisuuksista

- Horisontaalisia teemoja pidetään yleisesti tärkeinä, samoin niiden huomioimista EAKR-toiminnassa
- Ympäristönäkökulman huomioimista pidetään nykyään itsestään selvänä – parannus edelliseen ohjelmakauteen verrattuna
- Haasteena käsitteiden (ympäristöpositiivisuus, kestävä kehitys, tasa-arvo) epäselvyys ja tulkinnanvaraisuus
- Ympäristövaikutusten arvioinnissa asiantuntijuuden puutetta kaikilla osapuolilla
- Seurantaindikaattorit eivät tue ympäristövaikutusten todentamista ja laadullista seuranta
- Ympäristöliiketoiminta ei noussut alueellisissa keskusteluissa vahvasti esiin



Kestävän kehityksen käsitettä laajennettava

- Kestävä kehitys ymmärretään pääsääntöisesti ympäristönäkökulmaksi. Ohjelmissa ja rahoittajilla ei ole yhtenäistä näkemystä siitä mitä kestävä kehitys EAKR-ohjelmassa tarkoittaa.
- EU:n kestävä kehityksen strategian mukaiset osa-alueet tulisi integroida selkeämmin osaksi valintakriteereitä sekä seurantaa ja raportointia.
 - Eri osa-alueiden osalta suuralueilla voisi olla omia strategisia tavoitteita
 - Hankkeiden ennakoitua vaikutukset arvioidaan hakemisvaiheessa, mutta tietoa ei hyödynnetä riittävästi
- Ympäristöhankkeet ovat pirstaloituneita – tarvetta priorisoinnille
- Materiaali- ja energiatehokkuus yhä tärkeämpiä – voitaisiin korostaa ohjelman puitteissa strategisina tavoitteina

Tasa-arvosta yhdenvertaisuuteen



- Tasa-arvon toteutumista ja edistämistä pidetään tärkeänä, mutta niiden sisäistäminen osaksi EAKR ohjelmaa on vajavaista
- Tasa-arvo ymmärretään helposti vain sukupuolten väliseksi tasa-arvoksi
- Määriteltävä, miten tasa-arvo liittyy EAKR-ohjelmaan. Mitä tarkoittaa vammaisten, eri ikäryhmien, maahanmuuttajien, sukupuolten, erilaisten ryhmien, alueiden tai palveluiden saatavuuden välinen tasa-arvo EAKR yhteydessä.
 - Selkiytettävä myös suhteessa ESR-ohjelmaan
- Tasa-arvosta voisi puhua yhdenvertaisuutena, jolloin näkökulma laajempi
- Tasa-arvo nyt vain hankevalintakriteerinä – osaksi hankeseurantaa jos halutaan aidosti seurata vaikutuksia
- Ohjelmakokonaisuudessa ei saisi olla yhteiskunnallisesti epätasa-arvoisia hankkeita



Horisontaalisten teemojen vaikuttavuus

- TL1 rahoitusosuus niin suuri, että sillä voisi olla huomattava merkitys horisontaalisten teemojen toteutumiseen ja vaikuttavuuteen, mikäli näihin asioihin kiinnitettäisiin hankevalinnassa enemmän huomiota
- Hanketoiminnan tavoitehakuisuudella sekä tekijöiden motivaatiolla merkitystä myös horisontaalisten teemojen toteutumisen kannalta
- Indikaattorit eivät ole riittäviä todellisen vaikuttavuuden arvioimiseksi
- Ristiriita: Vaikka horisontaaliset teemat mielletään tärkeiksi ja niiden toteutumista tulisi nykyistä paremmin seurata ja mitata, ei hankehallinnon näkökulmasta toivota uutta seurantaa joka lisäisi työtaakkaa



Ympäristövaikutusten arvioinnin haasteita

- Ympäristöpositiivisuuden objektiivinen tunnistaminen vaikeaa eikä eri alueiden välillä jaeta tietoa ja kokemuksia siitä, miten tämä määriteltä
⇒ Ympäristöpositiiviksi merkitään hankkeita, joiden kokonaisvaikutukset **mielletään** positiivisiksi
- Ympäristöliiketoiminnan luominen liitetään enemmän kilpailukykyyn ja alueen elinvoimaisuuteen – varovaisuutta hankkeen ympäristöhankkeeksi leimaamisessa
- Välillisten ympäristövaikutusten sekä hankkeen kokonaisympäristövaikutusten ymmärtäminen, tunnistaminen ja arviointi vaikeaa – työkaluja ei ole
- Myös ympäristönegatiivisten tekijöiden tulisi olla avoimesti raportoitavissa – kunhan hanke kuitenkin kokonaisvaikutuksiltaan positiivinen



Indikaattorit eivät nykyisellään vastaa seurannan tavoitteisiin

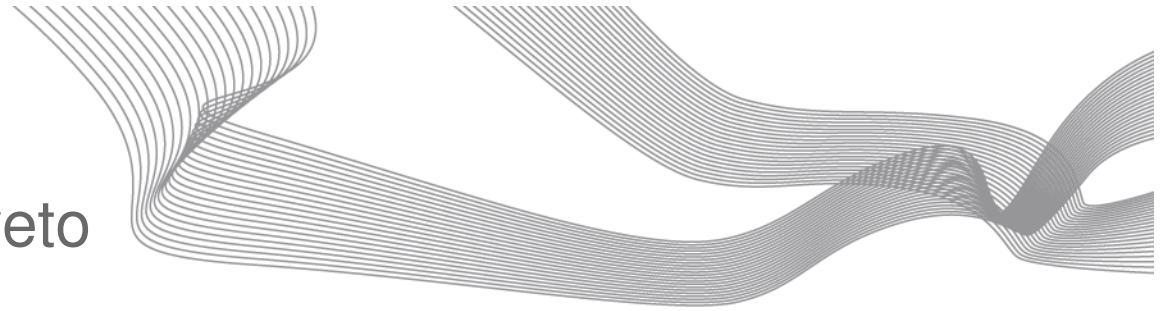
- Nykyiset indikaattorit liian tulkinnanvaraisia (ympäristöpositiivisuus) – vaikeuttavat ympäristövaikutusten objektiivista tunnistamista
- Uusien kehittämisessä voisi hyödyntää esimerkiksi hankkeille täytettyä yva-lomaketta ja nykyisiä menoluokkia
- Muutamia keskusteluissa nousseita ehdotuksia indikaattoreiksi:
 - Alueiden ympäristöohjelmien / ilmastostrategian toteuttaminen
 - Hankekohtaisen hiilijalanjäljen laskenta
 - Vammaiskysymysten, eri kansalaisryhmien, eri ikäryhmien huomioon ottaminen



Ympäristöliiketoiminnan mahdollisuudet

- Vihreän liiketoiminnan mahdollisuudet on huomattu
- Uusiutuvan energian hankkeita kaikilla suuralueilla
- Haasteena liiketoiminta-ajattelun integroiminen ”vihreään” yritykseen jo käynnistysvaiheessa
- Energia- ja materiaalitehokkuuden tavoite tärkeä
- Ympäristömyötäisen liiketoiminnan kehittäminen koettiin kaikkialla tärkeäksi – tarvitaan uusia ratkaisuja vastauksena ympäristöhaasteisiin

Suosituksien yhteenveto



- Käsitteiden selkiyttäminen (kestävä kehitys, ympäristöpositiivisuus, tasa-arvo)
- Hankkeiden seurannan ja raportoinnin selkeyttäminen ja yhtenäistäminen
 - Mahdollistettava avoin raportointi myös mahdollisista (välillisistä) negatiivisista ympäristövaikutuksista, kunhan hanke kuitenkin kokonaisvaikutuksiltaan on positiivinen
- Rahoittajien osaamisen kehittäminen horisontaalisten teemojen suhteen olennaista hakijoiden tasapuolisen kohtelun takaamiseksi
 - Kansallinen ympäristöliiketoiminnan koordinaattori tai asiantuntijapooli mm. asiantuntija-avuksi rahoittajille
 - Tutkimustulosten tehokkaampi hyötykäyttö ohjelmissa
- Yritystukien teemoittaminen; tukien vaihtelu teeman mukaan
 - Esim. korkeampi tuki, mikäli hankkeella positiivisia vaikutuksia ympäristöön, kestävään kehitykseen tai innovaatiotoimintaan
- Syvälliset asiantuntija-analyysit eri näkökulmista (vrt. Tuomas Kallion selvitys) sekä välillisistä vaikutuksista suositeltavia